

PASSAGES

AZ ORIENT PROJEKT MAGYAR-ÁZSIAI
KAPCSOLATTÖRTÉNETI PLATFORM ÉVKÖNYVE

orient-projekt.hu

GP

1. ÉVFOLYAM | 2023

Egyiptom • India • Japán • Kína • Koreai-félsziget • Mongólia

PASSAGES

Az Orient Projekt

Magyar-Ázsiai

Kapcsolattörténeti Platform

Évkönyve

PASSAGES

Az Orient Projekt
Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve

1. évfolyam

Budapest

2023

orient-projekt.hu

PASSAGES

Az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve
1. évfolyam | 2023

A *Passages* az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform (OP) évkönyve. Kiadványunk elektronikus folyóirat formájában, *Open Access* rendszerben évente egyszer jelenik meg honlapunkon. Ennek megfelelően díjmentesen hozzáférhető, és a szerzők számára is díjmentes publikációs lehetőséget nyújt. A kéziratok benyújtásához segédlet szintén honlapunkon található.

Főszerkesztő, szerkesztésért felelős személy: NAGY ELEK

Szerkesztők: CSOMA MÓZES, GYARMATI JÁNOS, ISPÁN ÁGOTA LÍDIA, KIRÁLY ATTILA, SIPTÁR DÁNIEL, SZÁNTÓ IVÁN, SZILÁGYI ZSOLT

A lapszám szakmai szerkesztője: KIRÁLY ATTILA

A lapszám olvasószerkesztője: ISPÁN ÁGOTA LÍDIA

Grafikai terv: KIRÁLY ATTILA

Tördelés: MAHMOUDI-KOMOR JUDIT

Kiadó: Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform
Eurázsia Központ

Az Orient Projekt fő támogatója a Pallas Athéné Domus Meriti Alapítvány

PADME

PALLAS ATHÉNÉ
DOMUS MERITI
ALAPÍTVÁNY

Felelős kiadó: NAGY ELEK

A kiadó székhelye: 2600 Vác, Donga u. 2.

Honlap: <https://orient-projekt.hu>

Kapcsolat: info@orient-projekt.hu

ISSN 2939-8592 (Online)

ISSN 2939-8584 (Nyomtatott)

DOI: <https://doi.org/10.59608/pas2023a000.00>

A kiadvány Spectral és Ambient betűtípussal, 210 × 297 mm méretben készült. A borítón: Elked Antal kocsijával (1899, Sanghaj. Opel Darracq, 1899-es modell). Fotó: Kiss Sándor gyűjteményéből.

©iS= Ez a Mű a [Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi Licenc](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) feltételeinek megfelelően felhasználható.

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

NAGY ELEK: <i>Főszerkesztői előszó és köszönetnyilvánítások</i>	9
Egyiptom	
KIRÁLY ATTILA: <i>Egyiptom és Magyarország</i>	13
KIRÁLY ATTILA: <i>A magyarországi egyiptológia oktatás történetének vázlata</i>	47
KIRÁLY ATTILA, REZSABEK NÁNDOR: <i>Mahler Ede (1857–1945)</i>	69
India	
LÁZÁR IMRE: <i>A magyar–indiai kulturális kapcsolatok évszázadai</i>	76
BALDAVÁRI ESZTER: <i>Medgyaszay István (1877–1959)</i>	131
KELÉNYI BÉLA: <i>Schwaiger Imre (1868–1940)</i>	139
LÁZÁR IMRE: <i>Sóbbhá (Fori) Néhrú (1910–2001)</i>	145
LÁZÁR IMRE: <i>Tömöry Edith (1910–2001)</i>	155
Japán	
KISS SÁNDOR: <i>Elked Antal (1873–1942)</i>	166
KISS SÁNDOR: <i>Komor, George (1888–1976)</i>	177
KISS SÁNDOR: <i>Komor Izidor (1860–1942?)</i>	183
KISS SÁNDOR: <i>Komor Szigfrid (1863–1935)</i>	189
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Arthur (1850–1943)</i>	195
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Moritz Montague (1831–1901)</i>	201
KISS SÁNDOR: <i>Metzger Nándor</i>	205
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Nemeshegyi Péter SJ. (1923–2020)</i>	229
GULYÁS ZOLTÁN: <i>Szentgáli Antal (1868–1945)</i>	239
SZÉKÁCS ANNA: <i>Székácsné Vida Mária (1916–2000)</i>	251
Kína	
SALÁT GERGELY: <i>Kína és Magyarország</i>	267
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Ladányi László SJ. (1890–1965)</i>	299
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Szarvas Miklós SJ. (1890–1965)</i>	305

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

Koreai-félsziget

CSOMA MÓZES: <i>A Koreai-félsziget és Magyarország</i>	315
OSVÁTH GÁBOR: <i>Diák voltam Észak-Koreában. 1970–72</i>	337
CSOMA MÓZES: <i>Gróf Vay Péter élete és utazásai Koreában</i>	355

Mongólia

SZILÁGYI ZSOLT: <i>Mongólia és Magyarország</i>	367
KEMPF BÉLA: <i>A Szegedi Egyetem Könyvtárának Ligeti-hagyatéka</i>	407
SZILÁGYI ZSOLT: <i>Kara György (1935–2022)</i>	417
SZILÁGYI ZSOLT – ROTTÁR MÁTÉ: <i>Ligeti Lajos (1902–1987)</i>	425

Művészek

KELÉNYI BÉLA: <i>Boromisza Tibor (1880–1960)</i>	439
KELÉNYI BÉLA: <i>Csapek Károly (1904–1976)</i>	445

Életút

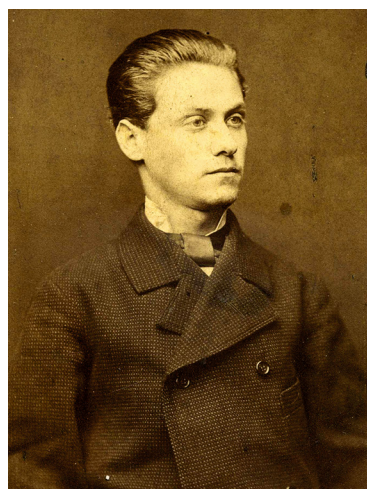
Mahler Ede

1857–1945

KIRÁLY ATTILA* , REZSABEK NÁNDOR**

* régész, egyiptológus, ELTE Iraki Kurdisztáni Régészeti Misszió, Email: attila.kiraly@koveto.com

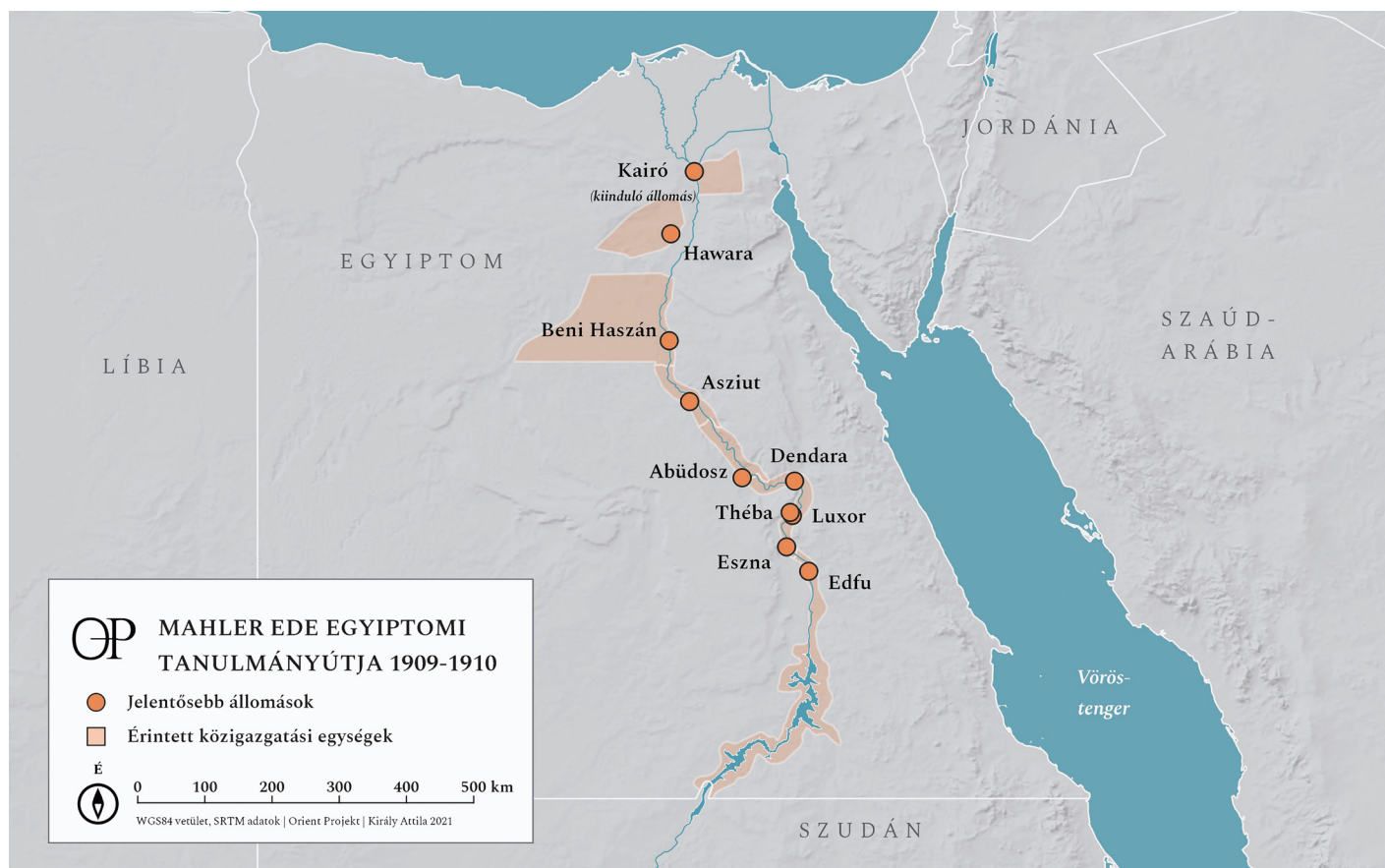
** alkalmazott környezetkutató, üzemmérnök, tudományos újságíró, Email: nandor.rezsabek@freemail.hu

Hivatkozás: Király, A., Rezsabek, N. (2023). Mahler Ede (1857–1945). *Passages* 1:69–74.<https://doi.org/10.59608/pas2023a003.00>

Mahler Ede (Cífer, 1857. szeptember 28. – Újpest, 1945. június 19.) csillagász, orientalista, egyiptológus, régész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. A Pozsony vármegyei községben, Cíferben született 1857. szeptember 28-án. Anyja Regner Klára (1822–1897), apja Mahler Salamon (1823–1895), neológ rabbi Cíferben (1856–1873), majd Pozsonyban (1873–1895). Bátyja Mahler Miksa gimnáziumi tanár (1846–1919), öccse Mahler Gyula orvos (1866–1944). Felesége Friedmann Róza (1861–1926), gyermekeik Hildegard (1884–?), Lénárt (1886–1959) és Friga (1892–?).

A mai Szlovákia területén született, Ausztriában és Magyarországon tanuló és munkálkodó, zsidó és magyar identitású Mahler kezdetben német, majd budapesti kinevezéseit követően mindinkább magyar nyelven publikálta műveit. Családi háttere miatt Mahler már gyermekkorában megismerkedett a héber és arámi nyelvekkel, olvasta a Tanakhot és a Talmudot. Alapfokú képzése minden bizonnyal az apja által vezetett cíferi hitközségi iskolában történhetett, majd kiváló minősítéssel zárta pozsonyi gimnáziumi éveit 1876-ban. Még ugyanebben az évben kezdte felsőfokú tanulmányait a Budapesti Tudományegyetemen (1873–1921 között az ELTE neve) és a Bécsi Egyetemen. Asztronómusnak készült, de továbbra is kitartott az ókori Kelet iránti érdeklődése: David Heinrich Müller óráin sémi filológiát, Leo Simon Reinischnél egyiptológiát hallgatott. 1880-ban vette át bölcsészdoktori oklevelét, *Az egyenes vonalú sugárrendszer általános elmélete* című diplomamunkája matematikai témában született.

Kollázs képei:**Balra:** ld. a 2. képnél**Középen:** Egyiptom, Luxor, A Memnón-kolosszusok, III. Amenhotep fáraó két ülőszobra, 1921. Fortepan/Hanser Mária**Jobbra:** ld. a 8. képnél

1. kép.

Mahler Ede egyiptomi tanulmányútja 1909-1910.
Térkép: Király Attila.

Pályafutása kezdetén Mahler tanára, Theodor Egon Ritter von Oppolzer bécsi csillagvizsgálójában helyezkedett el (1880 vagy 1882–1885), itt főként égitestek pályáinak számítását végezte, de érdeklődése hamar a csillagászati kronológia felé fordult. Szaktudását az elméleti geodézia terén is kamatoztatta a Császári és Királyi Osztrák Fokmérő Bizottság munkatársaként (1885–1896), majd 1896-tól Budapesten, a Magyar Királyi Háromszögmérési Számító Hivatalban (1896–1899). 1880-tól rendszeresen publikált matematikai témájú dolgozatokat, majd 1885-ben megjelent első olyan tanulmánya, mely sokrétű szaktudását és szerteágazó érdeklődését az ókori kronológia tudományterületére fókuszálta (*Astronomische Untersuchung über die in der Bibel erwähnte ägyptische Finsternis*, A Bibliában említett egyiptomi sötétség csillagászati kutatása). Ezt követően Mahler már nem jelentetett meg tisztán matematikai vagy természettudományos munkát, kutatói identitása nagyrészt az ókori időszámításhoz kötődött. Foglalkozott többek között a Kivonulás vagy Jézus kereszthalálának lehetséges dátumával, az óegyiptomi naptárral, de a nemzetközi tudományos közösség által fő művének tartott könyve is ebben a témában jelent meg 1916-ban (*Handbuch der jüdischen Chronologie*, A zsidó kronológia kézikönyve).

1899. október 10-én miniszteri ajánlásra nevezték ki a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárának segédjévé, majd segédőrévé, végül 1909-ben őrévé, ahol 1910. december 31-ig munkálkodott. Ez idő alatt a múzeum megbízásában régészeti szemlék és feltárások sorát végezte el, melyek közül kiemelendő a dunapentelei római kori tábor és település, Intercisa ásatása, melyet 1907 és 1910 között vezetett. Emellett adatolt még régészeti terepi tevékenysége Szalkszentmártonban, Császár községben, Solymár-Györgyhegyen, Apatinban, Csákberényben, Budakeszin és Karánsebesen.

Szintén a Nemzeti Múzeum kötelékében nyílt lehetősége hat hetes tanulmányútra Egyiptomban 1909–1910 telén. A tanulmányúton többek között járt Kairóban és környékén: Gizában, Heliopoliszban, Szakkarában, Memphiszben, Dahsurban, Abuszirben. Járt a Fajjúm-oázisban, Beni Haszszánban, Felső Egyiptomban pedig Aszjutban, Abüdoszban, Luxorban és Thébában, Dendarában, Esznában, Edfuban és Elkabban. Mahler ekkor már egy évtizede foglalkozott Magyarország műgyűjteményeiben fellelhető (ó)egyiptomi tárgyak felkutatásával és katalogizálásával, és többször tett javaslatot egy összevont egyiptomi gyűjtemény felállítására. Akadémiai székfoglalóját 1909. június 7-én tartotta e témában, „*Egyiptomi emlékek Magyarországon*” címmel. Életrajzának ezért is kevésbé értett epizódja, hogy mondvacsinált érvek mentén ellenezte egy osztrák–magyar egyiptomi régészeti intézet megalapítását, melyet 1907-ben Back Fülöp, az első magyar egyiptomi ásatás kivitelezője vetett fel.

Mahler Ede elévülhetetlen érdeme az egyiptológia megszervezése Magyarországon. Ugyan Goldziher Ignác és más neves tudósok korábban is érintettek ókori keleti témákat tanrendjeikben, ő volt az első hazánkban, akit 1898. május 16-án „*az ókori keleti népek története és chronológiája, valamint az egyiptológia és assyriológia*” magántanárává habilitáltak a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. 1905-ben ugyanitt „*czímzetes rendkívüli*” tanári kinevezést kapott, majd 1910. november 29-én „*nyilvános rendkívüli*” tanárrá avatták. Ez utóbbi címmel katedra is járt, így megalakult a Keleti Népek Ókori Története tanszék. 1911. december 2-án a Bölcsészettudományi Kar fogadhatta be Beöthy Zsolt irodalomtörténész egyiptomi tárgyakból álló magángyűjteményét, aminek igazgatását szintén Mahlerre bízta. Budapesten így világszínvonalú egyiptológiai képzés alakulhatott ki saját katedrával, könyvtárral és gyűjteménnyel. Mahler 1910 és 1928 között vezető, nyugdíjba vonulását követően 1938-ig előadó volt az általa létrehozott tanszéken. Fáradhatatlan oktatóként vett részt a Kunos Ignác vezette Keleti Kereskedelmi Akadémia munkájában is 1900 és 1918 között.

Mahler sosem feledkezett meg eredeti szakmájáról sem, az 1920-as években a Stella Csillagászati Egyesület elnökségi tagjaként a svábhegyi csillagvizsgáló megépítésén és működtetésén fáradozott.

A II. világháború idején Mahler tudományos jelentősége okán mentesült a deportálástól, de végül neki is rejtőzködni kellett. Budapest ostromakor Széchenyi utcai házáat bombatalálat érte, mindene elpusztult. Újpesten hunyt el 88 évesen, 1945. július 3-án vagy 4-én helyezték végső nyugalomra a Kozma utcai izraelita temetőben. Bár ingóságai odavesztek, híres tanítványai, Dobrovits Aladár és Wessetzky Vilmos ápolták örökségét: 1950-ben újraindult az egyiptológiai képzés, 1957-ben pedig felállt a Szépművészeti Múzeum önálló Egyiptomi Gyűjteménye.

Nyilatkozatok

Adatelérhetőségi nyilatkozat. A szerző megerősíti, hogy a mű eredményeit alátámasztó kutatási adatokat a tanulmány tartalmazza.

Összeférhetetlenségi nyilatkozat. A szerző nyilatkozik, hogy összeférhetetlenség nem áll fenn.

Szerzői jogi nyilatkozat. Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licenz feltételeinek megfelelően felhasználható. (CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Felhasznált irodalom

Horváth, J. (1985). *A magyar egyiptológia története, Egyiptológiai füzetek 2.* Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem.

Illés, E. (2020). *Mahler Ede (Ciffer, Pozsony megye 1857. IX. 28. – Budapest 1945. VI. 29.) Ókori kelet-kutató, matematikus, csillagász, akadémikus.* URL: https://bibliografia.szepmuveszeti.hu/2020_honlap_muveszettorteneszek/Mahler_Ede.pdf [Hozzáférés: 2021.12.08.]

Rezsabek, N. (2010). *Az utolsó magyar polihisztor: Mahler Ede kronológus emlékezete.* Budapest: Aura.

Török, L. (2011). Magyar egyiptológia Mahler Ede kinevezésétől napjainkig. In: Bács, T. A., Dezső, T. és Niederreiter, Z. (Szerk). *100 év után. Emlékkonferencia a Keleti Népek Ókori Története Tanszék alapításának 100. évfordulóján. Antiqua et Orientalia 1.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 11–25.

2. kép.

Az ifjú Mahler Ede (Forrás: Rezsabek Nándor ScienceBlog / Mahler-család)

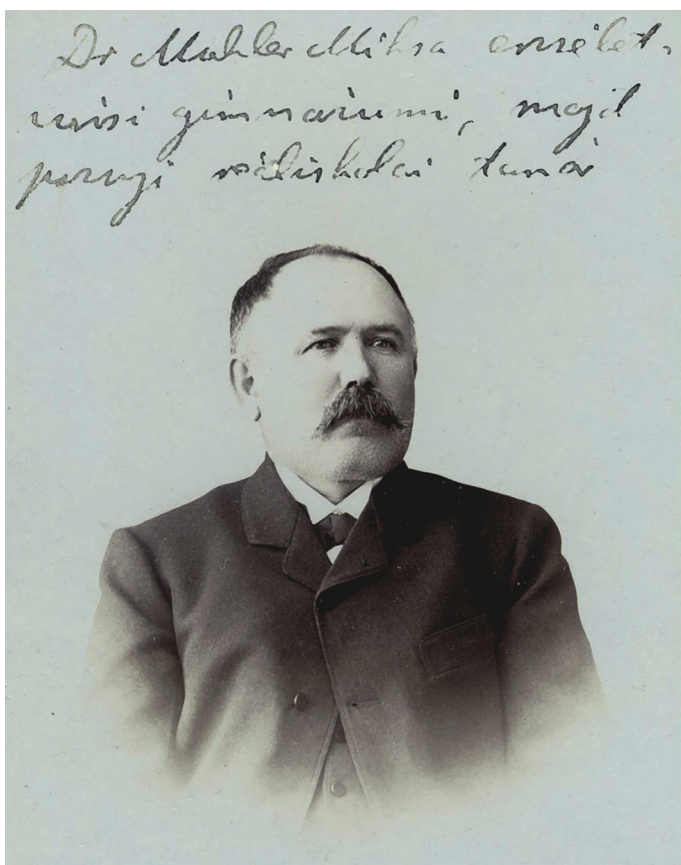
3. kép. Mahler Ede édesapja, Mahler Salamon (Forrás: Rezsabek Nándor ScienceBlog / Mahler-család)

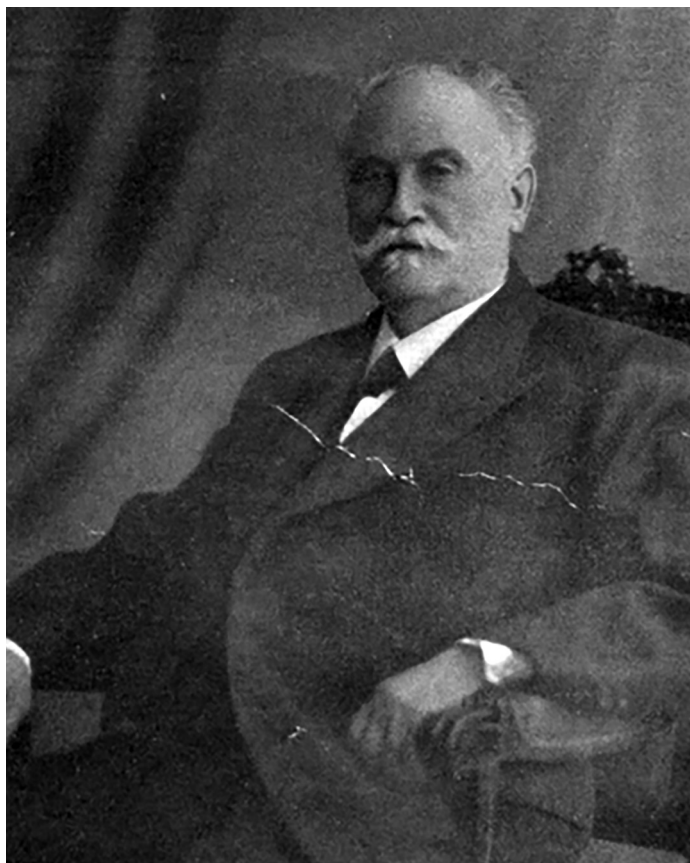
4. kép. Mahler Ede édesanyja, Regner Klára (Forrás: Rezsabek Nándor ScienceBlog / Mahler-család)

5. kép. Mahler Ede öccse, Mahler Gyula (Forrás: Rezsabek Nándor ScienceBlog / Mahler-család)

6. kép. Mahler Ede bátyja, Mahler Miksa (Forrás: Rezsabek Nándor ScienceBlog / Mahler-család)

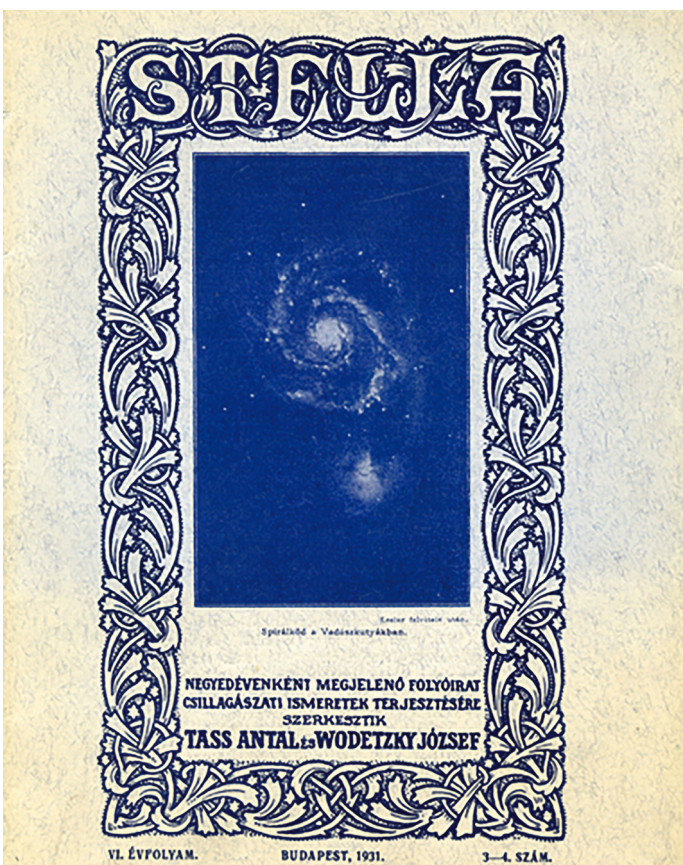
7. kép. Az idős Mahler Ede (Forrás: Rezsabek Nándor ScienceBlog / Mahler-emlékkönyv)

8. kép. 4. F. L. Schnitzel: Mahler Salamon cíferi rabbi (1823–1895) portréja. Mahler Ede ajándéka, 1914. Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár. Eredeti leltári száma: 489a

9. kép. Mahler Ede Sigmund Freud lakhelyével szomszédos lakóháza 2008-ban, Bécsben (Forrás: Rezsabek Nándor ScienceBlog)

10. kép. Kronológiai és csillagásztörténeti publikációnak médiuma, a Stella folyóirat (Forrás: Rezsabek Nándor ScienceBlog gyűjteményéből)